

87544

DİNLER TARİHİ DERNEĞİ YAYINLARI / 3

Dinler Tarihi Araştırmaları - III
(Sempozyum, 09-10 Haziran 2001, Ankara)

2000. YILINDA HIRİSTİYANLIK
(DÜNÜ, BUGÜNÜ ve GELECEĞİ)

Ankara
2002

GÜNÜMÜZDE ORTODOKS HİRİSTİYANLIK

Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN*

Tarih boyunca Hıristiyanlık, diğer bütün dinlerde olduğu gibi, çeşitli isimlerle adlandırılan muhtelif cemaatlere, kiliselere veya mezheplere ayrılmıştır. Bu bölünmelerin temelinde dini dogmaların farklı yorumlanması, uygulamadaki farklılıklar, siyasi rekabet ve temsil yetkisi gibi çeşitli sebepler rol oynamıştır.

Başlangıçta Hıristiyanlık:

- a) Merkezi Urfa ve Antakya olan Süryani Doğu
- b) Merkezi Roma olan Latin Batı,
- c) Merkezi İstanbul olan Grekçe konuşan Doğu

olmak üzere üç ana alana ayrılmıştı.

Hıristiyanlık'ta, bugün de geçerliliğini muhafaza eden üç önemli ve büyük bölünme bu dağılımı bir ölçüde yansıtmaktadır.

Hıristiyanlık tarihindeki bölünmelerden ilki, 431 Efes konsili sonrasında olmuş ve bu konsilde Nestorius'un fikirleri reddedilmiş ve daha sonra **Doğu Süryani kilisesi** adı verilen **Nesturilik** hareketi ortaya çıkmış, ana bün-yeden ayrılmıştır. Bundan 20 yıl sonra dördüncü ekümenik konsilde (Kadıköy 451) Monofizitlik reddedilmiş ve konsilin kararlarını benimsemedikleri için **Doğu Hıristiyanlığının Bağımsız Kiliseleri** veya **Bizans riti uygulamayan Eski Doğu Kiliseleri** veya **Ayrılmış Doğu Kiliseleri** olarak adlandırılan Süryani, Kıbtî, Habeş ve Ermeni kiliseleri, Kadıköy konsili kararlarını kabul eden İmparatorluk Hıristiyanlığından, Grek ve Latin Hıristiyanlıktan ayrılmış veya dışlanmışlardır.

İkinci büyük bölünme İstanbul ile Roma arasındaki çekişme neticesinde ortaya çıkan ve 1054'te vuku bulan **Katolik-Ortodoks** bölünmesidir. Kadıköy konsili sonrasında İstanbul ile Roma kiliseleri, Efes ve Kadıköy konsillerinin kararlarına bağılıklarını sürdürmüşler ve kendilerini, ilk Hıristiyan Kilisesinin bu iki konsilde ilan edilen doğru öğretisine sahip ve onu

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

temsil eden Hıristiyanlar yani Ortodoks olarak adlandırmışlardır. Daha sonra IX. yüzyılda İstanbul Patriği Photius ile başlayan farklılaşma, anlaşmazlık ve ihtilaflar sonucunda XI. yüzyılda, Bizans ritini uygulayan Doğu kiliseleri ile Latin ritini uygulayan ve Roma piskoposunun üstünlüğünü kabul eden Batı kilisesi birbirinden ayrılmıştır. Bizans riti uygulayanlar anlamında Doğu kiliseleri Grek, Romen ve Slav dili konuşan bölgeleri kapsıyordu ve bu kiliseler, ilk yedi konsilin doğru öğretilerine bağlılıkta ısrarı vurgulayan Ortodoks tabirini kullanmaya devam etmişlerdir¹.

Üçüncü büyük bölünme ise Katolik kilisesi bünyesinde XVI. yüzyılda vuku bulan **Katolik-Protestan** bölünmesidir.

Tebliğin başlığını teşkil eden **Ortodoks Hıristiyanlık** ifadesi, Hıristiyan dini literatüründe yaygın olarak kullanılan ve ilk yedi ekümenik konsil kararlarını kabul eden ancak 1054'te Roma'dan ayrılmış bulunan; Katolik, Protestan ve Eski Doğu Kiliseleri dışındaki Hıristiyanları ifade etmektedir.

Ortodoks Hıristiyanlık, Hıristiyanlığın üç büyük mezhep/kilisesinden biri ve Katoliklikten sonra ikinci büyük kilisesidir.

A- ORTODOKS KELİMESİ:

Yunanca “doğru” anlamında **Orthos** ve “düşünce, inanç” anlamındaki **Doxa** kelimelerinden oluşan Ortodoks terimi, genel anlamıyla bir dinin öğretilerine, doktrin ve dogmasına; herhangi bir öğretinin ilkelerine, geleneksel olarak doğru kabul edilen düşüncelere ya da görüşlere uygun düşünce, inanç ve bu inancı benimseyen kişi veya grup demektir². Bu anlamda Ortodoks (Orthodox) kelimesi, Heterodoks (Heterodox) kelimesinin karşıtı olarak her dini inanç ve düşünce için geçerlidir. Diğer bir ifade ile hiçbir inanç mensubu kendisini heterodoks saymaz, benimsediği ve yaşadığı inancın doğru olduğunu, dindeki ortodoksluğu kendisinin temsil ettiğini ileri sürer. Ancak dinlerde genel kabul gören ve çoğunlukça benimsenen inanç ve uygulamalar ortodoks, diğerleri ise bu çoğunluğun bakış açısıyla heterodoks olarak nitelendirilmektedir.

İstanbul ile Roma arasındaki üstünlük ve temsil yetkisi tartışmasında her iki taraf da kendi haklılığını iddia etmiş, bunu ifade sadedinde Roma

1 G.A. Maloney, “Orthodox Churches”, New Catholic Encyclopedia, X, 789.

2 Petit Robert, Paris 1985, Ortho ve Orthodoxe maddeleri; C.J. Dumont, “Orthodoxe”, Catholicisme, Paris 1985, X, 283.

Kilisesi kendisini Katolik (evrensel=bütün Hıristiyanların temsilcisi), İstanbul Kilisesi ise Ortodoks (doğru inancı savunan) olarak nitelenmiştir ve terim olarak Ortodoks ifadesi Hıristiyan literatüründe, Ayrılmış Doğu kiliseleri dışındaki Doğu kiliselerinin adı olmuştur.

B- DOĞU KİLİSELERİ:

Doğu Kiliseleri denilince asırlar boyu Batı Hıristiyanlığı dışında yaşayan, Roma kilisesinden farklı litürjik kurallar uygulayan, Kuzey doğu Afrika, Batı Avrupa ve ön Asya Hıristiyanları kastedilmektedir³.

Doğu kiliseleri uyguladıkları ritlere göre kendi aralarında ikiye ayrılmaktadır:

a) Bizans riti uygulayanlar (Grek Kiliseleri, Melkit Kiliseler, Slav Kiliseleri)

b) Bizans riti uygulamayan Eski Doğu Kiliseleri (Ermeni, Süryani, Keldani, Maruni, Kıbtî kiliseleri)

Doğu kiliselerinin, uyguladıkları ritlere göre dağılımı şu şekilde göstermek mümkündür:

I- Bizans riti uygulayanlar

A- Grek Kiliseleri

1. İstanbul Patrikliği
2. Yunan Kilisesi
3. Kıbrıs Başpiskoposluğu

B- Melkit Kiliseler

1. Antakya Patrikliği
2. Kudüs Patrikliği
3. İskenderiye Patrikliği
4. Sina Başpiskoposluğu

C- Slav Kiliseleri

1. Rus Kilisesi
2. Polonya Kilisesi
3. Çekoslovakya Kilisesi
4. Sırp Kilisesi
5. Bulgar Kilisesi

3 R.Janin, "Eglises Orientales", Catholicisme, Paris 1952, III, 1452.

- D- Rumen Kilisesi
- E- Gürcü Kilisesi
- F- Arnavut Kilisesi
- G- Finlandiya Başpiskoposluğu
- II- Ermeni riti uygulayanlar
- III- Süryani riti uygulayanlar
- IV- Keldani riti uygulayanlar
- V- Maruni riti uygulayanlar
- VI- Kıbtı riti uygulayanlar⁴

Doğu Hıristiyanlığı günümüzde Ayrılmış Doğu Kiliseleri, Üniate Kiliseler ve Doğu Ortodoks Kilisesi olmak üzere üç ana gövdeye ayrılmıştır.

1- AYRILMIŞ DOĞU KİLİSELERİ

Ayrılmış Kiliseler de kendi içinde iki kısma ayrılmaktadır:

a) **Nesturi Kilisesi:** Bu kiliseye Doğu Süryani, Keldani ve Asuri kilisesi de denilmektedir. Bu kilise mensupları kendilerini Doğu Kilisesi diye adlandırmaktadırlar.

b) **Kadıköyü kabul etmeyen Ortodoks Kiliseler:** Bu kiliselere Doğu Ortodoks Kiliseleri veya mensuplarınca kullanılmamasına rağmen Batı'lılarda Monofizit Kiliseler de denilmektedir. Kadıköy konsilince (451) görüşleri reddedilmiştir. Antakya Süryani Kilisesi, Kopt Kilisesi, Ermeni Kilisesi, Habeş Kilisesi bu grupta yer almaktadır.

2- ÜNİATE KİLİSELER

Doğu kiliseleri içinde çeşitli doğu kiliselerinin ritlerini uyguladıkları halde katolikliği benimseyip Roma'ya bağlı olanlar da vardır ki bunlara Doğu Katolikleri veya Üniate kiliseler adı verilmektedir.

Bunlar İskenderiye Riti uygulayan Kıbtı ve Habeş; Antakya riti uygulayan Malankar, Maruni, Süryani; Bizans riti uygulayan Belorussian, Bulgar, Yunan, Macar, Melkit, Rutherian; Kalde riti uygulayan Keldani, Malabar ve Ermeni riti uygulayan Katolik Ermeni kilisesidir.

3- DOĞU ORTODOKS KİLİSESİ

Doğu Ortodoks Kilisesi çoğunlukla Ortodoks Kilisesi diye adlandırılmaktadır. Ayrıca Doğu Ortodoksluğunun litürjik ve kanonik metinlerinde bu kilisenin, Doğu Roma İmparatorluğu veya Bizansla tarihi alakasını belirtmek

4 R.Janin, "Eglises Orientales", Catholicisme, III, 1452-1471.

üzere Ortodoks Katolik Kilisesi, Doğunun Ortodoks Katolik Kilisesi, Yedi Ekümenik Konsil Kilisesi, Grek Ortodoks Kilisesi de denilmektedir⁵.

Bizans riti uygulamayan eski doğu kiliseleri de, doğru inancı temsil ettikleri düşüncesinden hareketle kendilerini Ortodoks olarak nitelemektedirler fakat Batı terminolojisinde Ortodoks terimi ve Ortodoks Kiliseleri tabiri, İznik-İstanbul iman esaslarına, Kadıköy Konsilince (451) belirlenmiş öğretiyeye, ilk yedi ekümenik konsil kararlarına bağlılıklarını sürdüren ancak 1054'ten itibaren Roma'dan ayrılmış bulunan Doğu Hıristiyan Kiliselerini ifade etmektedir.

Doğu Ortodoks Kilisesi, günümüz Hıristiyan dünyasında Roma Katolik Kilisesinden sonra ikinci büyük kilisedir. Bu kilise Doğu Roma veya Bizans imparatorluğunun Grekçe konuşulan ortamında doğup gelişmiş ve Slav ülkelerde (Rusya, Yugoslavya ve Bulgaristan gibi) ve Romanya'da yayılmıştır. Çeşitli ülkelere yapılan Ortodoks kiliseler inanç ve ibadette aynı veya benzer şeyleri paylaşmakta fakat herbiri yönetim olarak bağımsız bir yapı arz etmektedir.

Doğu Kiliseleri içinde sadece Bizans ritine bağlı olanlar **Ortodoks Hıristiyanlar** veya **Ortodoks Kilisesi** olarak adlandırılmaktadır.

Ortodoks Kilisesi bir bakıma, şu anda sayısı ondört olan Autocephale kiliseler birliği olup **Autocephale** ve **Autonome** olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. İstanbul Ortodoks Patrikliğinin kabul ettiği listeye göre otosefal kiliseler İstanbul, İskenderiye, Antakya, Kudüs, Bulgar (917), Sırp (1346), Rus (1589), Romen (1925, Gürcü, Kıbrıs (431), Yunan (1830), Polonya 1924), Arnavutluk (1937) ve Çekoslovakya (1951 olmak üzere ondört; Otonom Kiliseler ise Finlandiya ve Estonya olmak üzere ikidir⁶. Ancak çeşitli kaynaklarda otosefal kiliselere Amerika Ortodoks Kilisesi de dahil edilmekte⁷, diğer taraftan otonom kiliselere Sina, Macar, Makedon, Çin ve Japon kiliseleri de eklenmektedir⁸.

Ortodoks Kilisesini oluşturan Otosefal Kiliselerden İstanbul, İskenderiye, Antakya, Kudüs, Rusya, Gürcistan, Sırbistan, Romanya ve Bulgaristan

5 G.A. Maloney, "Orthodox Churches", New Catholic Encyclopedia, X, 789; J.M., "Eastern Orthodoxy", New Encyclopedia Britannica (NEB), Macropaedia VI, 142.

6 G. Zananiri, "Orthodoxes (Eglises)", Catholicisme, X, 284; a.mlf., "Sinai", Catholicisme, XIV, 106.

7 J.M., "Eastern Orthodoxy", The New Encyclopedia Britannica, Macropaedia VI, 142.

8 G. Zananiri, "Orthodoxes (Eglises)", Catholicisme, X, 284; G.A. Maloney, a.g.m., 789.

kiliselerinin başında bulunanlara Patrik; Yunanistan, Kıbrıs, Arnavutluk ve Finlandiya Kiliselerinin başındakilere Başpiskopos; Polonya, Çekoslovakya ve Amerika Kiliselerinin başındakilere Metropolit, Gürcistan kilisesine Katolikosluk, başındakine de Katolikos denilmektedir.

C- ORTODOKS KİLİSELER ve ÖZELLİKLERİ

Ortodoks Kiliseler, kendi başpiskoposlarınca yönetilen Otosefal ve bir ana kileseye bağlı olan Otonom kiliseler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

I- OTOSEFAL KİLİSELER

Otosefal Kiliselerin sayısı, İstanbul Rum Ortodoks Kilisesinin tasnifine göre 14'tür.

1. İstanbul Patrikliği

Ortodoks Kilisesi bir otosefal kiliseler birliğidir ve bu birlikte İstanbul, İskenderiye, Antakya ve Kudüs Patriklikleri Eski Patriklikler olarak adlandırılmaktadır. Bu Patriklikler otosefal kiliseler arasında ilk dört sırayı almaktadır ve bunlar arasında Eski İmparatorluğun merkezi olması dolayısıyla, vaktiyle kanunlarla tanınan şeref payesinin şimdi de İstanbul Patrikliğine ait oluşunda Ortodoks kilisesinde uzlaşma vardır⁹.

İstanbul Patrikliğinin merkezi İstanbul'dur. Bu Patrikliğe bağlı olarak:

a) Türkiye'de 4 piskoposluk

1- Kadıköy Piskoposluğu

2- İmbroz ve Tenedos (Gökçeada ve Bozcaada) Piskoposluğu

3- Adalar Piskoposluğu

4- Terkos Piskoposluğu

b) Yunanistan'da

1- Girit Kilisesi

2- Oniki adadaki dört metropolitlik (Rodos; Kos; Leros, Kalymnos ve Astypalai; Karpathos ve Kathos) vardır.

Diğer taraftan Yunanistan'da bulunan ve üzerinde 20 manastırın yer aldığı Mount Athos (Holy Mount), ayrıca İncil yazarı Yuhanna'nın 95-97 yıllarında sürgün olarak kaldığı ve Vahiy kitabını yazdığı, Aziz Yuhanna Manastırının bulunduğu, 1981'de Yunan Parlamentosunun çıkardığı bir kararla kutsal ada kabul edilen Patmos da dini yönden İstanbul Patrikliğine bağlıdır.

9 J.M., "Eastern Orthodoxy", The New Encyclopedia Britannica, Macropaedia VI, 142.

Yunanistan dışında ise Amerika, Avusturalya, Büyük Britanya Başpiskoposlukları; Fransa, Almanya, Avusturya, Belçika, İsveç ve İskandinavya, Yeni Zelanda, İsviçre, İtalya, Toronto ve Kanada, Buenes Aires, Panama ve Orta Amerika ve Hong Kong metropolitlikleri de İstanbul'a bağlıdır¹⁰.

İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesine bağlı Türkiye'deki Hıristiyanların sayısı 3500-4000; Patrikhaneye bağlı bütün piskoposluklardaki Hıristiyanların sayısı yaklaşık 15 milyon; dünyadaki toplam ortodoks nüfusu ise 300 milyondur.

2. İskenderiye Patrikliği

İstanbul'un İmparatorluk merkezi olarak yükselişinden önce İskenderiye Patrikliği, Roma'yı takiben ilk sırada geliyordu. Ancak Monofizizm hareketi İskenderiye Kilisesini ikiye bölmüş, büyük kısmı Monofizit Kıbtî kilisesini diğerleri ise Ortodoks İskenderiye Patrikliğini oluşturmuştur. İskenderiye Otofefal Doğu Ortodoks Patrikliği, şeref payesinde İstanbul'dan sonra ikinci sıradadır. Patrik, İncil yazarı Markos'un halefidir ve Afrika Ortodoks Kilisesinin başıdır. Patriklik merkezi İskenderiye'dir. İskenderiye ve bütün Afrika Grek Ortodoks Patrikliği Mısır Melkit kilisesinin devamı kabul edilir. 451 Kadıköy konsilinin iki tabiat görüşünü kabul etmiştir.

Beşi Mısır'da, dokuzu Afrika'nın diğer yerlerinde olmak üzere 14 piskoposluğu vardır.

3. Antakya Patrikliği

Antakya Kilisesi V. yüzyılda ikiye bölünmüş, bir kısmı Monofizitliği benimsemiş, diğer kısmı ise Kadıköy Konsili kararlarına bağlı kalmış ve Melkit Ortodokslar olarak adlandırılmıştır. Bu ikinci grup XII. yüzyılda Bizans ritini benimsemiştir. 1366'da Patriklik merkezi Antakya'dan Şam'a nakledilmiştir. Antakya Ortodoks Patrikliğine bağlı Suriye'de 6, Lübnan'da 6, Irak'ta 1, Amerika'da 2, Brezilya'da 2, Arjantin'de 1 olmak üzere 18 piskoposluğu vardır. Çoğunluk Arapça konuşmaktadır.

4. Kudüs Patrikliği

Piskopos Juvenal 451 Kadıköy konsili sonrasında Kudüs'ün, Roma, İstanbul, İskenderiye ve Antakya'dan sonra beşinci sırada otonom bir patriklik olarak tanınma hakkını elde etmiştir. Çeşitli sebeplerle İstanbul Pat-

¹⁰ Encyclopedia Britannica, "Constantinople, Orthodox Church of", III, 103; G.A. Maloney, "Orthodox Churches", New Catholic Encyclopedia", X, 790; G.Zananiri, "Orthodoxes(Eglises)", X, 284.

rikliğinin etkisi altına giren Kudüs Patrikliği XIX. yüzyılda tekrar eski patriklik bölgesinde otonom kontrol yetkisini kazanmıştır. Patriklik merkezi Kudüs'dür ve üç piskoposluk bölgesi vardır. Sina dağı kilisesi kendisine bağlıdır.

5. Bulgar Patrikliği

Çar Boris (853-889) Bizans ritine göre Hıristiyanlığı kabul etmiş, 1017'de Otosefal Bulgar Patrikliği kurulmuştur. Çeşitli olaylardan sonra 1870'de Bulgar Ortodoksluğu, İstanbul'dan bağımsız milli patrikliklerini kurma yetkisini almışlar fakat İstanbul Patriği bunu kabul etmemiş ve 1872'de Bulgar Ortodoks kilisesini aforoz etmiştir. 1961'de İstanbul Patrikliği tarafından resmen bağımsızlığı tanınmıştır. Patriklik merkezi Sofyadır ve Bulgaristan'da 10 piskoposluğu vardır.

6. Sırp Patrikliği

St. Sava tarafından tesis edilmiştir. O 1219'da İstanbul Patriği tarafından Sırbistan Başpiskoposu olarak takdis edilmiştir. Çeşitli hadiselerden sonra bugünkü Patriklik 1920'de tesis edilmiştir. Patriklik merkezi Belgrad'dır ve 27 piskoposluk bölgesi vardır.

7. Moskova Patrikliği

Rus Kilisesi 1448'de İstanbul Patrikliğinden bağımsızlığını alarak Autocephale olmuş ve metropolit Jonas, Moskova ve bütün Rusya metropoliti ünvanını almıştır. 1510'da keşiş Philotheus Çar Basil III'e, "İki Roma yıkıldı fakat üçüncüsü ayaktadır ve dördüncüsü olmayacaktır" diyerek Moskova kilisesinin önemini vurgulamıştır. Onun bu sözü, birinci Romanın hereetik, ikinci Roma'nın ise Türklerin hakimiyetinde bulunduğunu, üçüncüsünün ise Moskova olduğunu ifade etmektedir.

Moskova Patrikliği 1589'da kurulmuş, Moskova metropoliti Job, ilk Rus Patrik'i olmuştur. Doğu patrikleri Rus Patriğini şeref sıralamasında İstanbul, İskenderiye, Antakya ve Kudüs'ten sonra beşinci sırada kabul etmişlerdir. Petro Patriklik yerine Kutsal Sinod'u tesis etmiş, 1917'de Patriklik yeniden tesis edilmiş, komünist rejimde baskı altına alınmış, 1925-1943 arası Patriksiz kalmış, 1948'de Moskova'da, İstanbul Patrikliğinin öfkesini celbeden Dünya Ortodoksları sinodu toplantısı tertip etmiş, 1961'de Dünya Kiliseler Konsili'ne üye olmuştur.

Rus Ortodoks Kilisesi çok geniş bir alana yayılmıştır ve 1990'dan bu yana Rus Kilisesini, Kutsal Sinod'la birlikte Patrik Alexy II yönetmektedir ve o onbeşinci patriktir.

Rus Ortodoks Kilisesinde 128 Piskoposluk, 480 manastır, 150 piskopos, 5 teolojik akademi, 2 Ortodoks Üniversitesi vardır.

Çin ve Japon kiliseleri ona bağlıdır.

8. Rumen Patrikliği

1885'te Rumen Ortodoks Kilisesi, İstanbul'dan bağımsız hale gelmiştir. 16 piskoposluk bölgesi vardır.

9. Gürcistan Katolikosuğu

VIII. yüzyılda bağımsız bir kilise olmuş fakat 1811'den 1917'ye kadar otosefalliği kaldırılmış, 1918'de yeniden otonomluk kazanmıştır.

10. Kıbrıs Kilisesi

431 Efes konsili Kıbrıs Kilisesinin otosefal olduğunu ilan etmiştir. Havarilere dayanan Kıbrıs Kilisesinin 6 piskoposluğu vardır ve Başpiskopos tarafından yönetilmektedir.

11. Yunan Kilisesi

Yunan Piskoposluk sinodu 1833'te otosefalliğini ilan etmiş İstanbul Patrikliği bunu 1850'de kabul etmiştir. Hiyerarşide Atina Başpiskoposu ilk sıradadır. 77 piskoposluk bölgesi vardır.

12. Polonya Kilisesi

1924'de İstanbul tarafından otosefalliği tanınmıştır.

13. Arnavutluk Kilisesi

1922'de bağımsız olmuş, İstanbul Patrikliği önce aforoz etmiş fakat 1937'de bağımsızlığını tanımıştır.

14. Çekoslovakya Kilisesi

Farklı küçük gruplardan oluşmuştur. Çekoslovak Milli Kilisesi 1920'de Ortodoksluğu kabul etmiştir. 1950'de katolik Rutherian'lar Ortodoks yapılmıştır. 1951'de Moskova Patrikliği, Çekoslovak kilisesinin Otosefalliğini tanımıştır.

II. OTONOM ORTODOKS KİLİSELER

1. Finlandiya Kilisesi

1918'de Finlandiya'nın Rusya'dan bağımsızlığı ile birlikte Ortodoks Kilisesi de bağımsızlığına kavuşmuş, 1927'de İstanbul Patrikliği, 1957'de de Rusya Kilisesi otonomluğunu tanımıştır.

2. Japon Kilisesi

Moskova Patrikliği nezdinde 1970'de otonom kabul edilmiştir.

3. Çin Kilisesi

1957'de Moskova Patrikliği nezdinde otonom kabul edilmiştir.

4. Estonya-Litvanya Kiliseleri

1923'te İstanbul tarafından otonom kabul edilmiş, İkinci Dünya savaşından sonra bu statü ile Moskova Patrikliğine bağlanmıştır.

5. Macar Kilisesi

Moskova Patrikliği nezdinde otonom kabul edilmiştir.

6. Makedon Kilisesi

Sırbistan Patrikliğine bağlı otonom bir kilisedir. Metropolitik merkezi Skoplje'dir ve Metropolit, Ohri başpiskoposu ünvanını kullanmaktadır¹¹.

ORTODOKS HIRİSTİYANLIK VE DİĞERLERİ

1054'de Papalık temsilcilerinin İstanbul'a gelip Patrik Michael Cerularius'la görüşmeleri ve anlaşmanın sağlanamaması, iki tarafın da birbirlerini aforoz etmeleriyle neticelenmişti. Florence konsilinin (1439) iki kiliseyi birleştirme çabaları netice vermemiş fakat aradaki ilişkileri yeniden kurma faaliyetleri devam etmiş, ancak XVII. yüzyılda İstanbul Patrikliğinin, Roma katolikleri ve Protestanların sakramentlerinin otantik olmadığını söylemesiyle yeniden bozulmuştur. 6 Haziran 1964'te Kudüs'te Patrik Athenagoras ile Papa VI. Paul'un görüşmeleri iki kilise arasında yakınlaşmaya sebep olmuş ve iki kilisenin birliğini aforozu 1965'te kaldırılmış, Papa ve Patrik'in İstanbul ve Roma'daki görüşmeleri yakınlaşmayı hızlandırmıştır.

Alman Lutherleriyle İstanbul Patriği Jeremiah II arasındaki görüşmeler de netice vermemiştir. Diğer taraftan XIX. yüzyıldan itibaren Anglikan Kiliselerle de ilişkileri düzenleme faaliyetleri olmuştur.

Ekümenik hareket Ortodoks kiliseyi de içine almaktadır. Doğu Ortodoks temsilcileri Ekümenik hareketin değişik toplantılarına katılmışlardır. Bağımsız Ortodoks kiliseleri birer birer 1948'de kurulan Dünya Kiliseler Birliği'ne (World Council of Churches) katılmaktadırlar. Bu birleşme çabalarına rağmen gerek Ortodoks kiliselerin kendi içlerinde gerekse Ortodokslukla diğer Hıristiyan kiliseleri arasında çeşitli problemler devam etmektedir.

11 G.A. Maloney, "Orthodox Churches" New Catholic Encyclopedia, X, 789-794.